

Fainman I. English Aviation Radiotelephony Discourse as a Type of Institutional Communication.

The paper distinguishes the notions of text and discourse. The peculiarities of the institutional types of discourse in contrast to personal discourse are defined. English aviation radiotelephony discourse is characterized according to the parameters defined by prof. V. I. Karasyk for analyzing any institutional discourse. The paper describes the participants, chronotope, aims and principles, themes and communication strategies of the researched discourse. It has been found out that the participants of radiotelephony communication are the crew captain and ATC controllers, and the chronotope is characterized by the absence of visual contact between the speakers. The purpose of this communication is defined as informing about the conditions in the flight region and providing safety of air transportation. The main principles of realizing communication are concision, clarity and non-ambiguity.

Key words: discourse, aviation radiotelephony discourse, text, communication strategy, code language.

Людмила Царьова
(Кiровоград)

УДК 811.111:551.5

**ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ
РАДІОМОВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ATIS**

У статті проаналізовано лінгвістичні особливості англійських радіомовних повідомлень ATIS цивільної авіації, що передбачає виокремлення їхніх граматичних і лексичних особливостей. З'ясовано, що радіомовлення авіаційних спеціалістів, яке здійснюється під час виконання управління повітряним рухом і визначається більшістю українських дослідників англійською підмововою радіообміну, мовою-посередником, науковці називають англійським авіаційним радіотелефонним дискурсом. Англійським авіаційним повідомленням ATIS властива тенденція до скорочень, усічень й аббревіатур, які переважно застосовуються для забезпечення екіпажів повітряних суден необхідною метеорологічною і аеронавігаційною інформацією стосовно погодних умов на аеродромі. Спостерігається помітна кількість дієприкметників минулого та теперішнього часу, незначна кількість герундіїв, за допомогою яких здійснюється передача інформації щодо діючих ЗПС й режимів їх використання. Тенденція мови радіообміну до лаконічності, яка реалізується у насиченості аббревіатурами й усіченнями, пояснюється тим фактом, що у процесі передачі й прийому метеоповідомлень радіомовлення повинно відповідати вимогам ІКАО.

Ключові слова: лінгвістичні особливості, підмова, радіообмін цивільної авіації, повідомлення ATIS.

Постановка проблеми. Цивільна авіація є потужною силою прогресу сучасного глобалізованого світу. Зростаюча система цивільної авіації створює робочі місця для мільйонів людей з різних країн, що сприяє їхньому економічному розвитку. Крім економічної сфери суспільства система цивільної авіації збагачує соціальну й культурну галузі, сприяє зміцненню миру і добробуту у всьому світі.

Ефективна взаємопов'язана робота всіх систем цивільної авіації забезпечується дотриманням стандартів, зазначених у Правилах польотів повітряних суден та обслуговування повітряного руху, відомих як Стандарти та Рекомендації (Standards and Recommended Practices, or SARPs) [9]. Рекомендації та Стандарти стосуються аспектів управління й технічних аспектів міжнародної цивільної авіації, управління повітряним судном, аеродромів, ліцензування спеціалістів, служб управління повітряним рухом, розслідування нещасних випадків. Без них вся системи цивільної авіації стане хаотичною й небезпечною, тому постає важлива проблема підготовки авіаційних спеціалістів, що здатні працювати відповідно до Стандартів та Рекомендацій міжнародної цивільної авіації.

Дотриманню цих вимог сприяє високий професійний рiвень українських авіаспеціалістів, їхнє уміння ефективно здійснювати управління повітряним рухом та повітряними суднами, враховуючи особливості англійських радіомовних повідомлень ATIS.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми авіаційної англійської мови вирішували Є. Кміта, С. Кушинг, Д. Макмілан, Н. Мод. Просодія усного висловлення в умовах телефонної реалізації стала об'єктом дослідження Л. С. Шустер. Вивченню професійного дискурсу «Радіообмін цивільної авіації», його функціональному й лінгвістичному аспектам присвятили свою роботу О. В. Акімова, Т. О. Архарова, А. Г. Кириченко, О. В. Ковтун, С. Б. Лебедєв, Т. О. Мальковська, М. М. Рибалко, Н. О. Щетініна. Романченко А. А. вивчав лінгвістичні особливості авіаційної термінології у різних мовах світу. Ягупов В. В. досліджував поняття, сутність і зміст професійної компетентності диспетчерів управління повітряним рухом. Проте лінгвістичні особливості англійських радіомовних повідомлень ATIS не отримали належного висвітлення у науковій літературі.

Мета і завдання статті. Мета дослідження полягає у виявленні лінгвістичних особливостей англійських радіомовних повідомлень ATIS, що передбачає виокремлення їхніх граматичних і лексичних відмінностей, оскільки ІКАО висуває до мови радіообміну такі вимоги як лаконічність, чіткість й однозначність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до постанов ІКАО й вимог ATIS радіомовлення на Україні та у міжнародному суспільстві здійснюється англійською мовою. Науковці Г. Емері, Дж. Мелл, М. Міцутомі розрізняють загальнозживану англійську мову (Plain English, General English, Common English), поряд з цим учені Е. Джонсон, Л. Лівсон, М. Касс, Ф. Робертсон визнають існування підмови радіообміну, а саме – Radiotelephony, Aviation English, English for Aviation, Skytalk, Airspeak. Більшість українських дослідників, визнаючи англійську підмову радіообміну мовою-посередником, називають її англійським авіаційним радіотелефонним дискурсом і дають таке визначення: «мовлення авіаційних спеціалістів, мета якого полягає у вербальному обміні засобами англійської мови професійною інформацією під час польоту за допомогою радіотелефонного зв'язку» [4, с. 63].

Науковці виокремлюють такі характерні особливості мовних засобів радіообміну цивільної авіації: фонетичні, лексичні й граматичні [4; 5; 7].

Згідно постанов й вимог ІКАО усі радіомовні повідомлення ATIS містять інформацію про назву аеродрому, що класифікується як власна назва. Наприклад: «Kyiv Boryspil' ATIS, Simferopol' ATIS, L'viv ATIS» [3, с. 4]. Для забезпечення екіпажів повітряних суден необхідною метеорологічною і аеронавігаційною інформацією стосовно аеродрому широко застосовуються аббревіатури, скорочення, усічення, що містяться майже у кожному метеоповідомленні. Так, спостерігаються повтори ключових понять, висловлених засобами ініціальних літерних аббревіатур, зокрема

RVR – Runway Visual Range, дальність видимості на ЗПС;

ATC – Air Traffic Control, управління повітряним рухом;

UTC – Universal Time Coordinated, всесвітній скоординований час;

FC – Funnel cloud, смерч [3, с. 22].

Широко вживаними є й ініціальні звукові аббревіатури:

ATIS – Automatic Terminal Information System, автоматична система передачі повідомлень про метеорологічну й аеронавігаційну ситуацію у районі аеродрому;

ILS – instrument landing system, глісадний радіомаяк (радіотехнічна система посадки повітряних суден метрового діапазону хвиль);

PAR – Precision Approach Radar, посадковий радіолокатор [3, с. 6].

Поряд з широким вживанням аббревіатур у метеоповідомленнях спостерігається наявність усічень по перших буквах словосполучення: *NOTAM – Notice to Airmen, повідомлення пілотам про складні умови на території аеродрому.*

Найбільшого застосування скорочення й усічення по перших літерах слів зазнали у фразеології описання погодних умов, наприклад: *RA – Rain, дощ; SN – Snow, сніг; SA – Sand, пісок; SQ – Squall, шквал та інші.* Якщо механізм створення цих аббревіатур цілком зрозумілий,

то такі абрeвіатури потребуєть подальшого вивчення: *GR – Hail, град; FU – Smoke, дим; BR – Mist, димка тощо* [3, с. 23].

Засобами слів кодового алфавіту передається індекс повідомлення ATIS. Так, першому англomовному повідомленню ATIS після опівночі за UTC повинен надаватися індекс «ALPHA». Наступним повідомленням ATIS індекси повинні надаватися за алфавітом.

У повідомленнях ATIS час спостереження повинен надаватися у 24-годинному численні у форматі години (ГГ), хвилини (ХХ). Числа у повідомленні вимовляються повністю: 0000 – *Zero zero* □ *pause* □ *ero zero*; 0059 – *Zero zero* □ *pause* □ *fivenine*; 2359 – *Two three* □ *pause* □ *fivenine* [3, с. 5].

Вивчення фразеології радіообміну свідчить про невелику кількість антонімічних атрибутів, що вживаються для позначення місця знаходження аерoдромного навігаційного обладнання: *outer locator* (дальня привідна радіостанція), *middle locator* (ближня привідна радіостанція); *outer marker* (дальній маркерний радіомаяк), *middle marker* (ближній маркерний радіомаяк), *inner marker* (внутрішній маркерний радіомаяк), *upward tendency* (тенденція вверх), *downward tendency* (тенденція униз) [3, с. 7].

Граматичний аналіз англійських повідомлень ATIS показав, що вони майже не містять повних часових (Tense) форм дієслова, крім Present, Future Simple Passive – «*Aerodrome (name) is closed (or will be closed)*»; але «*No delay (is) expected*», «*Visibility (is) less than (number) meters*». Переважно застосовуються еліптичні конструкції: *Available for emergency landing in (number) minutes after request <pause> Advise information (index) on first contact* [3, с. 19]. Така лаконічна побудова повідомлень створює умови для чіткої і швидкої передачі повідомлень ATIS.

Спостерігається помітна кількість дієприкметників минулого (*withdrawn deactivated, treated, covered, rolled*) та теперішнього (*operating on reduced power*) часу, незначна кількість герундіїв (*emergency landing, operating frequency, sanding in progress, braking coefficient*), за допомогою яких здійснюється передача інформації щодо діючих ЗПС й режимів їх використання, тому авіаційні спеціалісти повинні їх розрізняти й довести вживання до автоматизму [3, с. 10].

Відрізнєння особливостей радіомовлення під час передачі повідомлень ATIS зумовлено тим, що передача авіаційних радіомовних повідомлень ATIS здійснюється у два формати – усний та іноді друкований, який отримують авіадиспетчери перед початком їхньої зміни.

Висновки дослідження. Таким чином, англійським авіаційним повідомленням ATIS властива тенденція до скорочень, усічень й абрeвіатур. Тенденція мови радіообміну до лаконічності відбивається у насиченості абрeвіатурами й усіченнями, дієприкметниками та герундіями, застосуванні кодового способу передачі інформації. **Перспективи подальших наукових розвідок.** Перспективами вивчення особливостей англійських радіомовних повідомлень ATIS при оперативному польотно-інформаційному обслуговуванні є застосування результатів дослідження на практичних заняттях у вищих авіаційних закладах, створення сучасного словника авіаційної метеoтермінології, що стане у нагоді під час підготовки майбутніх висопрофесійних авіаспеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова О. В. Типологія дискурса в професійній комунікації / О. В. Акімова, М. І. Солнышкіна // Актуальні проблеми теорії комунікації: Збірник наукових трудов. – СПб : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 253–270.
2. Єнчева Г. Г. Лінгвокогнітивне моделювання процесу перекладу авіаційних термінів (на матеріалі англо-українських версій нормативно-технічної документації ІСАО): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 / Г. Г. Єнчева ; Державний заклад «Південно-український національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2011. – 24 с.
3. Інструкція щодо ведення ДВЧ-радіомовних передач ATIS при оперативному польотно-інформаційному обслуговуванні. – Державне підприємство обслуговування повітряного руху України, 2005. – 37 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uksatse.ua>
4. Кириченко А. Г. Мовні особливості англійського авіаційного радіотелефонного дискурсу / Анна Кириченко // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – Вип. 21. – С. 63–68.
5. Ковтун О. В. Формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі : монографія / О. В. Ковтун; наук. ред. док. пед. наук, проф., дійсний член НАПН України Богуш А. М. – К.: Освіта України, 2012. – 448 с.

6. Лебедев С. Б. Основы теоретической подготовки диспетчеров по обеспечению полетов: учебное пособие / Сергей Борисович Лебедев. – Киев, 2005. – 796 с.
7. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Т. А. Мальковская. – Пятигорск, 2004. – 163 с.
8. Emery H. Plane English, Plain English / Henry Emery // English Teaching Professional. – 2008. – № 56. – P. 46–47.
9. ICAO Manual of Radiotelephony (Doc 9432 AN/925) / International Civil Aviation Organization. – Montreal, 2006. – 106 p.
10. Mell J. Language training and testing in aviation need to focus on job-specific competencies / Jeremy Mell // ICAO Journal. – 2004. – № 1. – P. 12–14.
11. Mitsutomi M. / Marjo Mitsutomi, Kathleen O'Brien // ICAO Journal. – 2004. – № 1. – P. 7–9.

Царёва Л. Лингвистические особенности английских радиотелефонных сообщений ATIS.

В статье проанализированы лингвистические особенности английских радиотелефонных сообщений ATIS гражданской авиации, которые подразумевают выявление их грамматических и лексических особенностей. Выяснено, что радиопереговоры авиационных специалистов, совершаемые во время выполнения управления воздушным движением, определяется большинством украинских исследователей английским подъязыком радиообмена, языком-посредником, называемым лингвистами авиационным радиотелефонным дискурсом. Английским авиационным сообщениям ATIS свойственна тенденция к сокращениям, усечениям и образованию аббревиатур, которые в большинстве используются для обеспечения экипажей воздушных судов необходимой метео и аэронавигационной информацией относительно погодных условий на аэродроме. В них наблюдается заметное количество причастий настоящего и прошедшего времени, небольшое количество герундиев, с помощью которых совершается передача информации относительно действующих ВПП и режимов их использования. Тенденция языка радиообмена к лаконичности, которая реализуется в насыщении аббревиатурами и сокращениями, объясняется тем фактом, что в процессе передачи и приема метеосообщений радиотелефонное общение должно соответствовать требованиям ICAO.

Ключевые слова: лингвистические особенности, подъязык, радиообмен гражданской авиации, сообщения ATIS.

Tsaryova L. Linguistic Peculiarities of English Radiotelephony Messages ATIS.

The article analyzes linguistic peculiarities of English Radiotelephony messages ATIS, which suppose singling out its grammatical and lexical specific character. It was found out that Radio Exchange conducted by aviation specialists during Air Traffic Control maintenance is named by major Ukrainian researchers as English Sublanguage of Civil Aviation Radio Exchange, Lingua Franca or English Aviation Radiotelephony Discourse. A variety of shortenings, abbreviations, which are mainly used to supply aircrew with necessary meteorological information of the aerodrome, is common for Aviation Messages ATIS. A noticeable number of Present and Past Participles, some Gerunds were found in ATIS messages. The language tendency to provide efficient, clear, concise and unambiguous communication, which comes into fruition through linguistic peculiarities of English Radiotelephony messages ATIS, meets the ICAO language proficiency requirements.

Key words: linguistic peculiarities, Sublanguage, Civil Aviation Radio Exchange, ATIS messages.

Оксана Щенка
(Маріуполь)

УДК 81'366

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості воєнно-політичного дискурсу українських засобів масової інформації про конфлікт на сході України 2014 року. З'ясовано структурні і функціональні особливості воєнно-політичного дискурсу сучасних українських мас-медіа. Подано прагмалінгвістичний і соціокогнітивний аналіз текстів українських засобів мовної інформації, тематично пов'язаних із конфліктом на сході України 2014 року. Запропоновано системний опис